

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-81.1-13>

УДК 811.161.2'367.5:07

Шрамко Р.Г.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРЕДИКАТИВ СТАНУ / СТАВЛЕННЯ НОСІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ)

Анотація. У статті розглянуто лексико-граматичні репрезентанти предикатів внутрішнього (фізичного, фізіологічного, психоемоційного та інтелектуального) стану і ставлення мовця в українському масмедійному політичному дискурсі сьогодення. Основну увагу сфокусовано на структурах, спроможних будувати компонентні ізофункційні синтаксичні парадигми $N_1 + V_f \rightarrow N_1 + Adj / Part \rightarrow N_3 + Ad / N_1 + V_f + N_x \rightarrow N_1 + Adj / Part + N_x \rightarrow N_3 + Ad + N_x$. Окреслено роль предикатів цього взірця у висловленні мовцем власної точки зору щодо політичних подій у країні, поглядів стосовно життя окремої громади тощо. Визначено діапазон семантики вербативів, ад'єктивів та адвербативів стану / ставлення носія в політичному онлайнівимірі. Розглянуто особливості заповнення об'єктної припредикатної позиції, конкретизовано випадки її метафоризації. Висвітлено функційні особливості й тих конструкцій із предикатами стану / ставлення суб'єкта, що утворені за аналогією до конститuentів ізофункційних парадигм, з'ясовано їхній статус.

Ключові слова: ізофункційна компонентна синтаксична парадигма, вербатив, ад'єктив, адвербатив, стан / ставлення носія, масмедійний дискурс.

Shramko Ruslana

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

LEXICAL-GRAMMATICAL REPRESENTATION OF PREDICATES OF THE SUBJECT STATE / ATTITUDE IN UKRAINIAN POLITICAL DISCOURSE (ON THE BASE OF ONLINE PUBLICATIONS)

Summary. The article focuses on lexical-grammatical representatives of the predicates of inner (physical, physiological, psycho-emotional, and intellectual) state / attitude of the speaker in the up-to-date Ukrainian online political discourse. The crucial attention was paid to the structures which constitute component isofunctional syntactic paradigms of $N_1 + V_f \rightarrow N_1 + Adj / Part \rightarrow N_3 + Ad / N_1 + V_f + N_x \rightarrow N_1 + Adj / Part + N_x \rightarrow N_3 + Ad + N_x$ types. The significance of such predicates in exposing citizen's own point of view on diverse political issues, phenomena, and problems of Ukraine as well as on contemporary life of the certain community was under thorough analysis. Logically ascertained, successful selection of these means not only ensures a stable emotional connection between a journalist and the readership, but also provides mutual connection and communication between citizens and a government in general. Likewise, it helps to highlight all the essential events and phenomena of the reality in close connection with human activity. The fact that subject's inner state / attitude predicates serve a powerful means of Ukrainian online news networks content representation was proved in succession. The correct usage of the predicates determines the further correct axiological axis of the recipient, empowering their ability to empathize, respond, and help another being in a crisis. In addition, it helps revealing citizen's self-estimation and self-identification. Nowadays the dynamic progress of digital society causes rapid demand for the media. Moreover, human activity in various social networks undergoes public and even state assessment and rating, even resulting in access to or restriction of certain benefits. It is worth mentioning that today the Ukrainian society faces new political challenges, revealing special sensitivity to political discourse. Among the latter one can name citizens' active participation in talk shows and political debates (discussions), situational interviews, anonymous or open opinion polls on different political issues, etc. All these factors irrefutably indicate the urgency of the issues, concerning the problem of correct usage of predicates of the type.

Keywords: isofunctional component syntactic paradigm, verb, adjective, adverb, subject's state / attitude, online discourse.

Постановка проблеми. Український інформаційний вимір сьогодення гнучко будує свій контент у межах активної антропоцентричної парадигми, фокусуючи основну увагу на висвітленні найвагоміших фактів, подій та явищ у їхньому взаємозв'язку з людиною зокрема чи людською діяльністю загалом. «Гуманізація» новинного потоку поч. ХХІ ст. послідовно скореговує добір лексико-граматичного й синтаксичного інструментарію для щонайповнішого охоплення й адекватного передавання значного діапазону думок, почуттів, ставлення або фізичної реакції людини на те чи те повідомлення. Успішний добір таких засобів забезпечує стабіль-

ний емоційний зв'язок між журналістом-автором статті (чи певним виданням загалом) та читачем, спонукаючи останнього до подальшого невинного пошуку схожих емоцій та почуттів. Формування в читача міцної емпатії до повідомлюваного так само, як і здатності співчувати, відгукнутися, допомогти іншій істоті в кризовій ситуації, сприяють самоусвідомленню реципієнта, змінюють його самооцінку й характер, уточнюють особисту аксіологічну шкалу тощо.

Динамічний розвиток інформаційного суспільства з його бурхливим попитом на засоби мас-медіа та представленням індивідуума в онлайн-вимірі, громадська і навіть держав-

на оцінку людини за її профілем та активністю в соціальних мережах, висловлення наживо власних емоцій та переживань – усі ці явища неспростовно вказують на актуальність питання, пов'язаних із функціонуванням статальних предикатів у текстах онлайн-мереж, сигналізуючи про значущість їх коректного вибору для максимально чіткого й недвозначного опису внутрішніх переживань, реакції людини в певній ситуації, ставлення до пережитого та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання багаторівневої організації речень із предикатами стану / ставлення носія незмінно перебувають у колі пильних наукових пошуків українських та закордонних мовознавців. Так, детальний аналіз семантико-синтаксичних та формально-граматичних відношень у реченнях цього зразка репрезентовано у працях М. Всеволодової [3], К. Городенської [2; 4], Л. Коваль [6], О. Межова [9], В. Тимкової [12]. Теоретичну базу вивчення валентнісно-інтенційного потенціалу предикатів стану / ставлення суб'єкта знаходимо в доробку І. Вихованця [1], О. Леути [8], В. Каленича [5], М. Степаненка [10; 13]. Специфіку формування ізофункційної синтаксичної парадигми висвітлено в роботах Ю. Леденцова [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний спектр досліджень, присвячених проблемі функціонування предикатів цього різновиду, існує об'єктивна потреба системно дослідити специфіку лексико-граматичної репрезентації лексем на позначення фізичного, фізіологічного, психоемоційного та інтелектуального стану / ставлення носія в масмедійному, зокрема, політичному, дискурсі. Особливу увагу приділено тим реченням із предикатами цього різновиду, які спроможні вибудувати ізофункційну компонентну синтаксичну парадигму $N_1 + V_f \rightarrow N_1 + Adj / Part \rightarrow N_3 + Ad / N_1 + V_f + N_x \rightarrow N_1 + Adj / Part + N_x \rightarrow N_3 + Ad + N_x$ в українській мові.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Робота має на меті цілісно схарактеризувати специфіку лексико-граматичного вираження предикатів на позначення внутрішнього стану / ставлення носія в українському масмедійному, зокрема, політичному, дискурсі на базі провідних українських інтернет-видань «Полтавський вісник», «Вечірній Київ», УНІАН, «Волинські новини», «Європейська правда», «Новини Полтавщини», «Громадське», «Новини Тернополя», «Голос України», «Українська правда». Реалізація окресленої мети вимагає розв'язання таких завдань:

- схарактеризувати вербативи, ад'єктиви / вербоїди й адвербативи як граматичні реалізатори предикатів цього різновиду з опертям на граматичну вісь «центральне ознакове слово – периферійне ознакове слово»;
- розкрити діапазон семантики й валентний потенціал виокремлених одиниць;
- уточнити механізм утворення ними компонентних ізофункційних парадигм в українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Українська мова точно й послідовно об'єктивує всі зміни в соціумі, фіксуючи його найтонші суспільно-політичні трансформації засо-

бами лексики, виразно віддзеркалює оцінку тих чи тих подій у політикумі громадянами України. Водночас мова витворює й розвиває саме суспільство, функціуючи як потужний інструмент такої еволюції. На етапі сьогодення українське суспільство репрезентує особливу чутливість до політичного дискурсу, реагуючи на різноманітні процеси в ньому. Значно активнішим стало представлення власних «Я», «мое ставлення», «моя думка» мовцем у масмедійному вимірі: вираження ним різноманітних емоцій чи настрою, застосування особистої аксіологічної осі під час оцінювання фактів об'єктивної спільної реальності тощо. Уплив екстралінгвальних чинників значною мірою впотужнюють і такі: участь громадян у ток-шоу та політичних дебатах (дискусіях), надання ситуативних інтерв'ю, анонімні чи відкриті соціологічні опитування стосовно певної політичної проблеми, участь у політичних зборах або мітингах, у роботі політичних партій, аналіз діяльності певних політиків чи Верховної Ради України на політичних платформах, у соціальних мережах та ін. Серед інтралінгвальних чинників варто вказати на «прагнення до новизни та свіжості, емоційності й експресивності» [11, с. 261]. Указані вище параметри недвозначно потверджують важливість застосування мовцем усього спектра мовних засобів для представлення своєї власної думки, ставлення або оцінки оточенню / громаді загалом. Саме тому питання, пов'язані з функціонуванням та коректним уживанням предикатів на позначення внутрішнього (фізичного, фізіологічного, психоемоційного, інтелектуального) стану чи ставлення суб'єктом набувають особливої значущості на тлі сучасних українських геополітичних реалій.

Невід'ємною властивістю мовця є його здатність переживати певні емоції й настрої, формувати почуття і ставлення, відчувати фізіологічну реакцію та мати той чи той фізичний стан під час усвідомлення певних подій, фактів і явищ, зокрема, і в політичній площині. Реалії дійсності каузують у мисленні носія якогось стану або ставлення найрізноманітніші зв'язки предметів і явищ довкілля й оточення. Такі зв'язки послідовно зафіксовані в мові, тоді як їхнє «багатоманіття нелегко вкласти в межі якоїсь однієї класифікації...» [9, с. 55].

За своєю природою статальні предикати як особний тип предикатів зорієнтовані на експонування всього обшару відчуттів, фізичного стану, найтонших відтінків психічної діяльності, емоційної сфери, ставлення, інтелектуальної роботи. Вони передають реакцію носія як на власне-внутрішні, так і зовнішні подразники, репрезентуючи наслідки впливу безпосередніх чи опосередкованих подразників, виявляють результати інтелектуальних процесів, дії морально-етичних чинників тощо. Функціонування предикатів на позначення внутрішнього стану / ставлення істоти нерозривно пов'язано із такими параметрами її життєдіяльності, як самоідентифікація, самооцінка, співчуття, суспільний обов'язок, громадянська позиція, взаємини з колективом, нація тощо: *Через декілька хвилин після прибуття поліції з'явився і сам настоятель храму, якого **обурили** закиди про незаконність робіт* (<https://www.volynnews.com/news/realty/>)

chy-zakonne-budivnytstvo-na-terytoriyi-soboru-v-lutsku-dokumenty/).

Суб'єкт стану / ставлення розглядаємо як істоту, яка всеохопно переживає фізіологічну реакцію, настрій або відчуває певне ставлення, проте позбавлена активної спроможності впливати на їхній перебіг, корегувати силу і тривалість такого вияву, а також змінювати соціальну ситуацію, стан суспільства, що призвели до їхнього виникнення. Ставлення носія до якоїсь політичної події, людини чи соціального феномена може бути наслідком попередніх переживань або комунікації з іншими на базі отриманого раніше й засвоєного досвіду, наприклад: *Директорка Департаменту охорони здоров'я КМДА Валентина Гінзбург подякувала італійським медикам за те, що знайшли час та бажання поспілкуватися та поділитися напрацюваннями* (<https://vechirnyi.kyiv.ua/news/likari-z-italii-rozpovily-kyivs-kym-koleham-pro-sviy-dosvid-robot-by-z-koronavirusom>).

У сучасній українській літературній мові морфологічними виразниками предикатів цього зразка є дієслова, прикметники / вербоїди та прислівники. Такі специфічні засоби призначені для повноцінної актуалізації ознаки переживання носієм фізичного, фізіологічного, психоемоційного чи інтелектуального стану або ставлення. Саме тому в значенному обсязі цих ознакових слів інтегровано різноманітні лексико-граматичні параметри, які кваліфікують як базу для вирішення ознаковості в особну категорію. Їхні валентнісно-інтенційні показники й функційний потенціал дають змогу ієрархізувати предикати стану / ставлення носія за дихотомією “центр – периферія” в межах частини осі “центральне ознакове слово – периферійне ознакове слово” так: $V_f \rightarrow \text{Adj} / \text{Part} \rightarrow \text{Ad}$ [13]. Усі вказані актуалізатори зафіксовано під час дослідження.

Ґрунтовний науковий пошук на базі корпусу текстів найвідоміших українських новинних онлайн-платформ «Вечірній Київ», «Волинські новини», «Голос України», «Громадське», «Європейська правда», «Новини Полтавщини», «Новини Тернополя», «Полтавський вісник», «Українська правда» та УНІАН уможливив укладення картотеки в 200 фіксацій, отриманих способом суцільної вибірки. Системний опис виокремлених речень неспростовно засвідчує той факт, що найвищою функційною активністю в сучасному масмедійному політичному дискурсі наділені синтаксичні структури з вербативами внутрішнього стану та ставлення носія (100 одиниць, 50 %) (тут і далі показник обчислено до загальної суми в 200 речень). Саме дієслово слугує домінуючим актуалізатором предикатної семантики вказаного вище різновиду в українській мові. Експлікуючи інваріантне значення «суб'єкт – його внутрішній стан», дієслово інтегрує дію та стан, сигналізуючи про динамізм перебігу певного відчуття, фізичного стану, емоції чи взаємин у їх носія: *На суботу, 16 травня, зі 122 пацієнтів, які захворіли з початку пандемії на коронавірусну інфекцію і лікувалися в лікарнях Камбоджі, одужали 122...* (<https://www.unian.ua/health/worldnews/kambodzhi-druga-krajina-svitu-zayavila-pro-oduzhannya-usih-hvorih-na-covid-19-ostanni-novini-10999238.html>). Здатність верба-

тива експонувати ознаку перебування мовця під впливом того чи того фізичного, фізіологічного, психоемоційного, інтелектуального стану / ставлення вмотивована передусім тим фактом, що стан формує ядро дієслівного семантичного поля в українській мові. Саме тому повноцінне вираження ознаки переживання мовцем певного настрою, відчуттів або ставлення неможлива без реалізації дієсловом центральної, присудкової, позиції в реченні. У межах синтаксичних структур цього різновиду вирізняє й описано 30 речень із вербативами власне-стану носія. Передусім це одиниці, що експлікують фізичний стан, фізіологічну реакцію громадянина на певну суспільну подію, ситуацію, у якій опинився мовець. Досліджувані речення мають таке семантичне наповнення: а) “голод” ($N_1 + \text{голодувати} \rightarrow N_1 + \text{голодний} \rightarrow N_3 + \text{голодно}$) – коли фізіологічний стан мовця викликають зміни певних параметрів її життєзабезпечення, зосібна, це ситуація, коли респондент недоїдає або відчуває нагальну потребу в їжі впродовж тривалого проміжку часу / достатній рівень забезпечення, коли мовець задовольняє потребу в їжі, угамовуючи відчуття голоду тощо: *Я не голодаю, але рот треба закривати на замочок, особливо після 18 і вночі* (<https://www.0352.ua/news/2762799/hocete-zitodi-vpered-u-svoi-ne-25-ternopolanka-dast-forunavit-18-ricnim-foto>); б) “нездужання” ($N_1 + \text{хворіти} \rightarrow N_1 + \text{хворий}$) – коли в носія виявлено порушення стабільної діяльності організму як наслідок украї несприятливої ситуації, мовець виявляє схильність до певного захворювання чи потерпає від хвороби, відчуває слабкість: *Сподіваюся, ви почуваетесь добре, ваші батьки не хворіють, діти та онуки – здорові* (<https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-shodo-poslablennya-karantinu-61141>); *Він володів найбільшою циркулемією в місті, любив возити дітей на своєму фаєтоні у вихідні й часто хворів* (<https://www.pravda.com.ua/articles/2020/05/17/7251949/>); *Не минуло й року відтоді, як у волинянки Анни Тимошук втонулася у річці маленькій син, а у дім постукала нова біда – важко захворів чоловік* (<https://www.volynnews.com/news/all/u-vahitnoyi-volynianky-iaka-vtratyla-starshohosyna-vazhko-zakhvoriv-cholo>).

Ті речення, що експонують ознаку психоемоційного стану громадянина, розкриваючи його настрій, суб'єктивні переживання, представлені поодинокими прикладами в масмедійному політичному дискурсі. Йдеться про синтаксичні структури із семантикою “радість” ($N_1 + \text{веселитися} \rightarrow N_1 + \text{веселий} \rightarrow N_3 + \text{весело}$) – коли мовець має веселий настрій, переживає приємні відчуття, серед них захват, задоволення, утіху, душевне піднесення тощо: *На рахунок пари розставання в 2007 році, коли майбутній спадкоємець престолу регулярно веселився в нічних клубах ночі* (<https://znaj.ua/world/311334-zakrok-vid-rozstavannya-zaguli-princa-vilyama-shtovhnuli-keyt-middleton-na-vidchaydushni-zahodi>). Кількісна перевага синтаксичних конструкцій першої підгрупи увиразнює ширший діапазон динамічних негативних переживань мовця у зв'язку з ситуацією в суспільстві, подіями та фактами загалом.

Значно вищою функційною активністю (70 речень) наділені синтаксичні конструкції, які презентують увесь спектр ставлення суб'єкта до явищ об'єктивної реальності, фокусуючи увагу на його взаєминах з іншими людьми в соціумі. Серед конструкцій із предикатами цього різновиду покласифіковано речення з вербативами психоемоційного й інтелектуального ставлення мовця. Дієслова на позначення психоемоційного ставлення носія до фактів і подій соціуму мають таку семантичну диференціацію: а) “**тривога**” ($N_1 + (за/с)турбуватися + [prep за, про] N_4 / N_5 \rightarrow N_1 + (за/с)турбований + [prep за, про] N_4 / N_5 \rightarrow N_3 + турботно + [prep за, про] N_4$) – коли громадянин відчуває тривогу через щось, неспокій, знервований у зв'язку з певними подіями, зосібна політичного характеру, наприклад: *Нагадаємо, як повідомляло Інформаційне агентство Волинські Новини раніше, будівництво, яке розгорнуло поблизу Свято-Троїцького собору, **стурбувало** лучан* (<https://www.volynnews.com/news/realty/chy-zakonne-budivnytstvo-na-terytoriyi-soboru-v-lutsku-dokumenty/>); б) “**гнів**” ($N_1 + обурюватися + [prep за, на] N_4 / N_5 \rightarrow N_1 + обурений + [prep на] N_4 (+ [prep за] N_4) / N_5$) – коли респондент роздратований якоюсь подією, перебуває в стані тривоги, неспокою, нервового збудження, хвилюється через когось / щось, у передчутті чогось небажаного або неприємного, вороже сприймає якісь факти, недобррозичливо налаштований стосовно певних обставин: *У відповідь господиня **обурилася**, що вона витратила гроші на клумбу перед кафе, «а ви збираєтесь біля неї фотографуватися»* (<https://kharkiv.znaj.ua/311370-uharkovi-gospodinya-kafe-vlashtovala-terovidviduvachkam-cherez-foto-dlya-socmerezhiroh-r-na-zakoni>); *Через декілька хвилин після прибуття поліції з'явився і сам настоятель храму, якого **обурили** закиди про незаконність робіт* (<https://www.volynnews.com/news/realty/chy-zakonne-budivnytstvo-na-terytoriyi-soboru-v-lutsku-dokumenty/>); в) “**сором**” – коли суб'єкт ставлення відчуває хвилювання за когось / щось, непокоїться, соромиться, почувається розгублено ($N_1 + бентежитися + [prep за, про] N_4 / N_5 \rightarrow N_1 + збентежений + N_5 \rightarrow N_3 + бентежно + [prep за, про] N_4$): *Тож українців **бентежить**, коли відновлять регулярні міжнародні авіаперевезення* (<https://www.volynnews.com/news/all/vidnovlennia-aviaspoluchennia-ukrayina-zapustyt-reysy-do-tykh-krayin-iaki-pohodiatsia/>).

Під час проведеного дослідження загалом зафіксовано синтаксичні конструкції із вербативами на позначення інтелектуальної діяльності, ставлення мовця до почутого, повідомленого, висловлення власної думки громадянина щодо подій у світі загалом та країні зокрема, унаслідок чого проаналізовано речення із такими ідентифікувальними значеннями: а) “**подив**” ($N_1 + вражатися + [prep з / зі / із] N_2 / N_5 \rightarrow N_1 + вражений + N_5$) – коли респондент виявляє замішання, подив, вражений незвичністю ситуації: *Комплекс бернардинців **вразив** шотландця, він назвав його «чудовим і величним палацом біля східного в'їзду в місто» і зауважив, що комплекс поряд із церквами інших католицьких орденів «разом із обширним і старим романтичним замком додають атмосферу ве-*

личі місту» (<https://www.volynnews.com/news/society/istoriia-lutskykh-bernardyniv-barokove-mynule-soboru-sviatoyi-triytsi-/>); *З часу побудови комплексу бернардинців **вразив** своїх сучасників* (<https://www.volynnews.com/news/society/istoriia-lutskykh-bernardyniv-barokove-mynule-soboru-sviatoyi-triytsi-/>); б) “**вдячність**” ($N_1 + дякувати + N_3 / [prep за] N_4 \rightarrow N_1 + вдячний + N_3 (+ [prep за] N_4)$) – коли мовець сповнений приємних почуттів стосовно іншої людини за виявлену увагу, висловлює бажання віддячити за добро й допомогу: *Він **подякував** компанії за допомогу у складній для країни час* (<https://np.pl.ua/2020/05/ahrofirma-dobrobut-dopomahaie-raylikar-niam-poltavshchyny-borotysia-z-covid-19/>); *Дякуємо, що вони дуже швидко відреагували* (<https://np.pl.ua/2020/05/ahrofirma-dobrobut-dopomahaie-raylikarniam-poltavshchyny-borotysia-z-covid-19/>); в) “**ставлення**” ($N_1 + шкoduвати + N_2 / [prep про] N_4 \rightarrow N_3 + шкода + N_2$) – коли мовець презентує ставлення до когось, уболіває за когось / щось, сповнений співчуття, жалю тощо: *Зараз чоловік **шкодує**, що відпустив жінку, яка насправді була саме “тією”* (<https://www.0352.ua/news/2762961/vi-sami-obrali-ii-nikoli-pro-ce-ne-zabuvajte-rozpovid-rozlucenogoternopolanina>); г) “**усвідомлення**” ($N_1 + розуміти + N_2 / N_4 \rightarrow N_3 + розумно + N_4$) – коли носій ставлення виявляє адекватне сприймання об'єктивної реальності, демонструє здатність контролювати власні вчинки, перебіг взаємин тощо або утрачає витримку внаслідок дії певних обставин: *Ми **розуміли**, що наша задача зберегти цю червонокнижну квітку і розмножити* (<https://vechirniy.kyiv.ua/news/na-berehakh-kyivskoi-richky-khochut-vysadyty-ukrains-ki-orkhidei>); *Я **розумію**, що це дуже маленька нагорода за таких великих людей* (<https://www.president.gov.ua/news/prezident-peredav-ridnim-zagiblih-geroyiv-ukrayini-denisa-vo-61121>) / *Я знаю, що всі зараз не **розуміють**, яким буде літо* (<https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-shodo-poslablennya-karantinu-61141>); *Коли у вас болить зуб, ви звертаєтесь до лікаря, а коли ви почуваєтесь пригніченими, відчуваєте депресію, не **розумієте**, що робити і як жити далі, то ви, в найкращому разі, звертаєтесь до подруги, хоча насправді для цього існують кваліфіковані спеціалісти* (<https://vechirniy.kyiv.ua/news/bezkoshtovnu-psykholohichnu-dopomohu-ukrainsyam-nadayut-dystantsiyno>).

Суб'єкт ставлення, зазначимо, подеколи може метафоризуватися: *Твори бароко ніби **розуміють** людину, інтерферують з її відчуттями, творячи естетичну сутність* (<https://www.volynnews.com/news/society/istoriia-lutskykh-bernardyniv-barokove-mynule-soboru-sviatoyi-triytsi-/>). Припредикатну позицію об'єкта зазвичай заповнюють іменники, які позначають конкретні чинники, що казують вдячність мовця, певні загальні супутні обставини тощо: *Дякую за вашу тяжку **працю*** (<https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-shodo-poslablennya-karantinu-61141>). Позицію адресата в реченнях із предикатами такого ставлення типово заповнюють лексеми на позначення істот відповідно до різних соціально-економічних або політичних параметрів: *Я дякую кожному нашому*

народному *депутату* (<https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-shodoposlablennya-karantinu-61141>); *Також дякую київським медикам, які в березні-квітні цього року переймали досвід лікарів госпіталю італійського міста Пезаро та брали безпосередню участь у лікуванні хворих...* (<https://vechirniy.kyiv.ua/news/likari-z-italii-rozprovily-kyivs-kym-koleham-prosviy-dosvid-borot-by-z-koronavirusom>).

Прикметно, що функцію предиката в досліджених конструкціях активно реалізують адеквативні позначення якісного внутрішнього стану / ставлення носія. За рівнем функційної активності такі репрезентанти займають другу після вербати́ва позицію (загалом вирізнено й описано 65 речень, 32,5%). У межах синтаксичних структур цього підтипу інтелектуальний стан істоти описують лише одиниці – виразники такої ознаки: а) “**подив**” ($N_1 + дивуватися \rightarrow N_1 + (з/по)дивований$ (// [prep для] N_2) + *дивний* + $N_1 \rightarrow N_3 + дивно$) – коли істота збентежена незвичністю певного факту чи ситуації, викликає подив присутніх: *Дивно вона, це ж безкоштовна реклама для її ж закладу* (<https://kharkiv.znaj.ua/311370-u-harkovi-gospodinya-kafevlashtuvala-terror-vidviduvachkam-cherez-fotodlya-socmerezhi-poh-r-na-zakoni>); б) “**інтерес**” ($N_1 + цікавитися \rightarrow N_1 + цікавий$ (// [prep для] N_2 + *цікавий* + $N_1 \rightarrow N_3 + цікаво$) – коли мовець виявляє певну увагу, допитливість до когось / чогось, захоплюється певною подією чи ситуацією, намагаючись дізнатися щось про об’єкт: *Ідея була настільки цікава і «пропіарена», що потрапила на карту Руської провінції ордену бернардинів як символ Луцька* (<https://www.volynnews.com/news/society/istoriia-lutsykh-bernardyniv-barokove-mynule-soboru-sviatoyi-triytsi-/>). Укажемо, що речень з адеквативними фізичного та психоемоційного стану мовця не зафіксовано.

Ширший спектр семантики притаманний адеквативам ставлення носія. Так, фізичний стан суб’єкта як наслідок певних взаємин чи взаємодій демонструють предикати з ознакою “**нездужання**” ($N_1 + хворіти + [prep на] N_4 / N_5 \rightarrow N_1 + хворий + [prep на] N_4 / N_5$) – коли суб’єкт слабує внаслідок хвороби чи певних обставин, утоми чи виснаження: *Дві мешканки Московського району, за його словами, прихистили бездомне кошеня. Пізніше виявилося, що він був хворий на сказ* (<https://znaj.ua/news/regions/14317/v-odnomu-z-rajoniv-harkova-ogolosili-karantin-cherez-skaz.html>); *Мільйон хворих на коронавірус?* (<https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-shodoposlablennya-karantinu-61141>). Позитивне психоемоційне ставлення мовця експлікують синтаксичні конструкції із семантичним описом “**радість**” ($N_1 + радіти (радуватися) + [prep від / од, з / зі / із] N_2 / N_3 / [prep за] N_4 / N_5 / [prep з / зі / із] N_5 \rightarrow N_1 + радій (радий) + [prep від / од, з / зі / із] N_2 / N_3 / [prep за] N_4$ (// $N_1 + (в/з)урадуваний + N_5 \rightarrow N_3 + радо (радісно) + [prep від / од, з / зі / із] N_2 / [prep за] N_4 / [prep з / зі / із] N_5$) – коли мовець відчуває душевне піднесення через когось / щось, радіє за певну людину чи ситуацію загалом, відчуває душевне піднесення: *З іншого боку я радий, що з колишньою дружиною ми залишилися в максимально хороших відносинах* ([\[dovgo-trimav-u-sobi\]\(https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-shodoposlablennya-karantinu-61141\)\). Функційно активними в межах масмедійного, зокрема політичного, дискурсу є речення з предикатами інтелектуального ставлення носія, значення яких одержує таку репрезентацію: а\) “**інтерес**” \(\$N_1 + цікавитися + N_5 \rightarrow N_1 + цікавий + \[prep на\] N_4 / N_3\$ \(// \[prep для\] \$N_2\$ \) + *цікавий* + \$N_1 \rightarrow N_3 + цікаво + N_4 / \[prep за, про\] N_4\$ \) – окреслюють зацікавлення людини в певній події чи факті, коли мовець намагається дізнатися більше про когось чи щось: *Будівля Гіжиського у Луцьку тим цікава, що давній костіолог і кляштор бернардинів належить до найбільш видатних архітектурних композицій пізнього бароко в Польщі...* \(<https://www.volynnews.com/news/society/istoriia-lutsykh-bernardyniv-barokove-mynule-soboru-sviatoyi-triytsi-/>\); б\) “**вдячність**” \(\$N_1 + дякувати + N_3 / \[prep за\] N_4 \rightarrow N_1 + вдячний + N_3 \(+ \[prep за\] N_4\)\$ \) – коли мовець схвильований певними обставинами, у яких перебуває, прагне віддячити за щось: *Вдячний за те, що цікавитесь роботою Верховної Ради України, важливими темами й взяли активну участь у конкурсі ...* \(<http://www.golos.com.ua/article/330879>\); *Вдячний, що він захищав Україну, наш суверенітет, нашу територіальну цілісність* \(<https://www.president.gov.ua/news/prezident-peredav-ridnim-zagiblih-geroyiv-ukrayini-denisa-vo-61121>\). Об’єкту припредикатну позицію в такому разі може обіймати іменник як на позначення істоти, так і неістоти, що є каузатором цього якісного ставлення носія: *Люди вдячні компанії за надану допомогу* \(<https://np.pl.ua/2020/05/u-choty-okh-rayonakh-poltavshchynu-pensioneram-dopomahaiut-produktivomu-naboram/>\); *Вдячна за продукти та гарну справу, яку роблять* \(<https://np.pl.ua/2020/05/u-choty-okh-rayonakh-poltavshchynu-pensioneram-dopomahaiut-produktivomu-naboram/>\); *Особисто я вдячна долі за те, що в моєму житті був чоловік, старший за мене* \(<https://www.visnyk.poltava.ua/blog/kokhannia-ne-maie-vikovykh-ramok-ta-ne-buvaie-nevchasnym/>\). Спостережено, що функції суб’єкта й об’єкта при такому предикаті можуть зазнавати метафоризації: *Україна вдячна Німеччині за солідарність, – написав посол* \(<http://www.golos.com.ua/article/330871>\).](https://znaj.ua/show-business/226468-ya-ne-zmigzberegiti-sviy-shlyub-pritula-podilivsyia-tim-shcho-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Низьку функційну активність у межах масмедійного дискурсу демонструють речення, побудовані за участю адвербативів цього різновиду (35 синтаксичних конструкцій, 17,5%). Уживання таких структур засвідчує повну неконтрольованість перебігу стану в мовця, усеохопне переживання ним певної емоції. Так, психоемоційний стан мовця розкривають речення з ідентифікувальною семою “**сором**” ($N_1 + соромитися \rightarrow N_1 + засоромлений \rightarrow N_3 + соромно$) – коли мовець сповнений ніяковості, відчуває незручність через певну людину чи ситуацію в житті: *Мені соромно* (<https://www.pravda.com.ua/articles/2020/05/17/7251949/>). Інтелектуальний стан громадянина в реченнях з адвербативами цього взірця експонують лексеми зі значенням “**інтерес**” ($N_1 + байдужіти \rightarrow N_1 + байдужий \rightarrow N_3 + байдуже$) – коли мовець (не)виявляє допитливість, активізує увагу до когось, чогось: *Я хочу звернутись саме тих до громадян, яким байдуже* (<https://www.pravda.com.ua/news/2020/04/10/7247389/>); б) “**ставлення**”

($N_1 + \text{шкодувати} \rightarrow N_3 + \text{шкода}$) – коли мовець співчутливо ставиться до когось, чогось, уболіває за певну подію: *Нам шкода, але люди цього не розуміють* (<https://znaq.ua/popcorn/311290-zasipala-misto-tyulpanami-pracovita-ukrajinka-stala-narodnim-geroyem-spravzhnya-boginya-nastroyu>).

Функційно інертними є речення з адвербативами психоемоційного ставлення носія. Так, виокремлено й описано ті структури, що експонують значення “страх” ($N_1 + \text{лякатися} + N_2 \rightarrow N_1 + \text{лякливий} + [\text{prep до}] N_2 \rightarrow N_3 + \text{лячно} + N_2 / [\text{prep за, про}] N_4$) – коли мовець виявляє несміливість, полохливість, які не в силі перебороти, суб’єкт загалом неспокійний, пройнятий жахом через когось / щось: *Коли в моєму житті вперше з’явився чоловік, який був старший за мене на 13 років, мені було страшно собі в цьому зізнатися* (<https://www.visnyk.poltava.ua/blog/kokhannia-ne-maie-vikovykh-ramok-ta-ne-buvaie-nevchasnym/>).

Адвербативні предикати на позначення інтелектуального ставлення мовця представлені в масмедійному дискурсі поодинокими прикладами в межах таких семантичних описів, як а) “інтерес” ($N_1 + \text{цікавитися} + N_5 \rightarrow N_1 + \text{цікавий} + [\text{prep на}] N_4 / N_3$ (// $[\text{prep для}] N_2$) + *цікавий* + $N_1 \rightarrow N_3 + \text{цікаво} + N_4 / [\text{prep за, про}] N_4$) – коли мовець має бажання глибше дослідити певну інформацію, дізнатися нові відомості про когось, щось: *Мені було цікаво з ними спілкуватися* (<https://www.visnyk.poltava.ua/blog/kokhannia-ne-maie-vikovykh-ramok-ta-ne-buvaie-nevchasnym/>); *Та мені було цікаво, чим закінчиться ця історія* (<https://www.visnyk.poltava.ua/blog/kokhannia-ne-maie-vikovykh-ramok-ta-ne-buvaie-nevchasnym/>); б) “подив” ($N_1 + \text{дивуватися} + [\text{prep з / зі / із}] N_2 / N_3 / [\text{prep на}] N_4 \rightarrow N_1 + (\text{з/по} \text{дивований}) + N_5 / N_3$ (// $[\text{prep для}] N_2$) + *дивний* + $N_1 \rightarrow N_3 + \text{дивно} + [\text{prep з / зі / із}] N_2 / N_4$) – коли мовець переживає всеохопне відчуття подиву, збентежений незвичністю ситуації чи певної події: *Дивно, що бабуся ще*

не прокинулася (<https://www.pravda.com.ua/articles/2020/05/17/7251949/>).

Зауважимо, що під час дослідження також зафіксовано речення з предикатами стану та ставлення мовця, яким властивий позапарадигмальний статус через їхню неспроможність формувати компонентну ізофункційну парадигму в сучасній українській мові. Йдеться загалом про окремі структури з предикатами фізичного (*Йї стало зле, бабуся попросила покласти її на диван* (<https://www.pravda.com.ua/articles/2020/05/17/7251949/>); *Мені зле* (<https://www.pravda.com.ua/articles/2020/05/17/7251949/>) та інтелектуального (*В нашій країні повністю відсутній інститут гігієни психологічного стану, і ми мріємо, щоб завдяки цьому проекту українці навчилися говорити про свої проблеми та реально оцінювати, що з ними відбувається* ([**Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку.** Отже, речення з предикатами внутрішнього \(фізичного, фізіологічного, психоемоційного та інтелектуального\) стану / ставлення носія є вагомим складником сучасного масмедійного політичного дискурсу. Такі речення окреслюють увесь спектр взаємин громадянина із соціумом, увиразнюють його внутрішні переживання тощо. Найвищу функційну активність репрезентують речення з вербативними предикатами. Синтаксичні структури з ад’єктивами стану / ставлення мовця займають другу позицію. Функційно інертними є ті конструкції, що вибудовані за участю адвербативів указаного різновиду. Водночас потребує уточнення потенціал таких речень на комунікативно-прагматичному рівні, що відкриває перспективу подальших наукових студій.](https://vechirniy.kyiv.ua/news/bezkoshtovnu-psykholohichnu-dopomohu-ukraintsyam-nadayut-dystantsiyno) стану громадянина, вибудовані за аналогією до речень – конститuentів компонентних ізофункційних парадигм.</i></p>
</div>
<div data-bbox=)

Список літератури:

1. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : монографія / АН України, Ін-т української мови ; [відп. ред. К. Г. Городенська; ред. Л. К. Ярошевська]. Київ : Наук. думка, 1992. 224 с.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : академ. граматика укр. мови / за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.
3. Всеволодова М. В. Теорія функціонально-комунікативного синтаксиса. Фрагмент прикладної (педагогічної) моделі мови : учебник. М. : Изд-во МГУ, 2000. 502 с.
4. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць : монографія / АН України, Ін-т мовознавства ; відп. ред. І. Р. Вихованець. Київ : Наук. думка, 1991. 192 с.
5. Каленич В. М. Семантико-синтаксичні параметри речень з одновалентними дієслівними предикатами стану. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Сер. Філологія* : зб. / редкол. Н. Л. Іваницька (гол. ред.) та ін. Вінниця, 2009. Вип. 11. С. 122–127.
6. Коваль Л. М. Предикат стану як семантико-синтаксичний корелят дієслівного головного компонента безособового речення української мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2013. № 4(70). С. 154–158.
7. Леденев Ю. Ю. Явления изофункциональности в синтаксисе языка : монография. Ставрополь : Изд-во СГУ, 2001. 168 с.
8. Леута О. І. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : монографія. Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
9. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць : монографія / [ред. і кор. М. М. Карпівич-Ящук, О. А. Банада ; тех. ред. О. С. Шумік]. Луцьк : Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2012. 464 с.
10. Степаненко М. Прикметниково-іменникові словосполучення у сучасній українській мові : формально-синтаксичний і семантичний аналіз. Полтава, 1992. 103 с.
11. Стишов О. А. Нова суспільно-політична лексика і термінологія в сучасній українській мові. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. 2019. Вип. 50. С. 258–268.
12. Тимкова В. А. Семантико-синтаксична структура двоскладних речень із предикатами якості в українській мові : монографія. Київ : Кондор, 2005. 134 с.
13. Шрамко Р. Г., Степаненко М. І. Ізофункційні парадигми в системі предикатів стану в українській мові : монографія. Полтава : ПП «Астрая», 2017. 284 с.

References:

1. Vykhovanets I. R. (1992). *Narysy z funktsionalnogo syntaksysu ukrainskoi movy* [Essays on functional syntax of the Ukrainian Language]. Kyiv: Nauk. dumka. (in Ukrainian)
2. Vykhovanets I. R., Horodenska K. H. (2004). *Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy* [Theoretical Morphology of the Ukrainian Language]. Kyiv: Pulsary. (in Ukrainian)
3. Vsevolodova M. V. (2000). *Teoriya funktsional'no-kommunikativnogo sintaksisa. Fragment prikladnoy (pedagogicheskoy) modeli yazyka* [Theory of functional communicative syntax. A fragment of an applied (pedagogical) language model]. Moskva. (in Russian).
4. Horodenska K. H. (1991). *Deryvatsiia syntaksychnukh odynyts* [Derivation of syntactic units]. Kyiv: Nauk. dumka. (in Ukrainian)
5. Kalenych V. M. (2009). Semantyko-syntaksychni parametry rechen z odnovalentnymy diieslivnymy predykatamy stanu [Semantic-syntactic parameters of sentences with monovalent verbal state predicates in the Ukrainian Language]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, vol. 11, pp. 122–127.
6. Koval L. M. (2013). Predykat stanu yak semantyko-syntaksychnyi koreliat diieslivnoho komponenta bezosobovoho rechennia ukrainskoi movy [State predicate as semantic-syntactic correlate of the core component of impersonal sentence in the Ukrainian Language]. *Proceedings of Zhytomyr Ivan Franko State University. Philological Sciences*, vol. 4(70), pp. 154–158.
7. Ledenev Yu. Yu. (2001). *Yavleniya izofunktsional'nosti v sintaksise yazyka* [The phenomena of isofunctionality in syntactic level of language]. Stavropol': Izd-vo SGU. (in Russian)
8. Leuta O. (2008). *Struktura i semantyka diieslivnykh rechen v ukrainskii literaturnii movi* [Structure and semantics of verb sentences in the Ukrainian literary Language]. Kyiv: Taki Spravy. (in Ukrainian)
9. Mezhev O. H. (2012). *Typolohiia minimalnykh semantyko-syntaksychnykh odynyts* [Typology of minimal semantic-syntactic units]. Lutsk : Volyn. nats. un-t imeni Lesi Ukrainky. (in Ukrainian)
10. Stepanenko M. (1992). *Prykmetnykovo-imennykovi slovospoluchennia u suchasni ukrainskii movi* [Adjective-noun phrases in the modern Ukrainian language: formal-syntactic and semantic analysis]. Poltava. (in Ukrainian)
11. Styshov O. A. (2019). Nova suspilno-politychna leksyka i terminolohiia v suchasni ukrainskii movi [New social-political vocabulary and terminology in the modern Ukrainian language]. *Scientific Researches of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University*, vol. 50, pp. 258–268.
12. Tymkova V. A. (2005). *Semantyko-syntaksychna struktura dvoskladnykh rechen iz predykatamy yakosti v ukrainskii movi* [Semantic-syntactic structure of the two-member sentences with quality predicates in the Ukrainian Language]. Kyiv: Kondor. (in Ukrainian)
13. Shramko R., Stepanenko M. (2017). *Izofunktsiini paradyhmy v systemi predykativ stanu v ukrainskii movi* [Isofunctional Paradigms in the System of Predicates of State in the Ukrainian Language]. Poltava: Astraia. (in Ukrainian)